

Sygn. akt III USKP 161/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Z. W.

od decyzji Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego we Wrocławiu
o zwrot nienależnie pobranego świadczenia i wypłatę emerytury wojskowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 marca 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa 1160/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 11 grudnia 2019 r. oddalił
apelację ubezpieczonego Z. W. wniesioną od wyroku Sąd Okręgowy we Wrocławiu
z dnia 19 czerwca 2019 r., oddalającego odwołania wnioskodawcy od dwóch
zaskarżonych decyzji Wojskowego Biura Emerytalnego we Wrocławiu z dnia 30

lipca 2018 r.: stwierdzającej brak prawa Z. W. do emerytury wojskowej od 4 lipca 2018 r. i wstrzymującej wypłatę tego świadczenia od 1 sierpnia 2018 r. oraz od decyzji z dnia 6 sierpnia 2018 r. stwierdzającej, że w okresie od 4 lipca 2018 r. do 31 lipca 2018 r. Z. W. pobrał nienależnie świadczenie wojskowe w kwocie 7.564,66 zł brutto i zobowiązującej go do zwrotu pobranego świadczenia.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, z których wynika, że ubezpieczony Z.W., urodzony 15 lipca 1946 r., pełnił zawodową służbę wojskową od 25 lipca 1972 r. do 30 września 1996 r., ostatnio jako Prezes Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. Z dniem 30 września 1996 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy.

Wojskowe Biuro Emerytalne we Wrocławiu decyzją z dnia 13 listopada 1996 r., na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 2528 ze zm., dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych) przyznało Z. W. prawo do emerytury wojskowej od 1 października 1996 r., której wypłatę zawieszono do 30 września 1997 r., to jest na czas pobierania przez wnioskodawcę uposażenia przysługującego mu po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej. Wypłatę emerytury podjęto od 1 października 1997 r. Wysokość ostatnio pobieranej przez wnioskodawcę emerytury wojskowej (od 1 marca 2018 r.), zgodnie z decyzją WBE we Wrocławiu z dnia 6 marca 2018 r., wynosiła 8.375,16 zł brutto. Zarówno decyzja o waloryzacji emerytury wojskowej, jak i wszystkie decyzje organu emerytalnego poprzedzające ją zawierały w punkcie 12 pouczenie skierowane do ubezpieczonego, zgodnie z którym był on zobowiązany zawiadomić organ emerytalny o podjęciu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub pozarolniczej działalności gospodarczej w kraju i zagranicą, o wysokości osiąganego przychodu oraz o każdorazowej podwyżce wysokości przychodu i innych okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo ograniczenie ich wysokości.

W latach 1996-2018 Z. W. był sędzią Naczelnego Sądu Administracyjnego, orzekając ostatnio w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w [...] W okresie tym pobierał jednocześnie emeryturę wojskową oraz uposażenie sędziego NSA. W dniu 29 grudnia 2015 r. Prezes NSA przyjął oświadczenie woli odwołującego się

odnośnie dalszego zajmowania stanowiska sędziego do ukończenia 72 lat życia. Na posiedzeniu w dniu 26 kwietnia 2018 r. Kolegium NSA stwierdziło, że zgoda na zajmowanie stanowiska sędziego jest prawem nabytym i ustaliło datę przejścia Z. W. w stan spoczynku z dniem ukończenia przez niego 72 lat życia, tj. 15 lipca 2018 r. Prezes NSA poinformował o powyższym Prezesa WSA w [...] pismem z 8 maja 2018 r. Natomiast pismem z 4 lipca 2018 r., odebrany przez wnioskodawcę 10 lipca 2018 r., Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadomił Z. W., że datą jego przejścia w stan spoczynku jest dzień 4 lipca 2018 r. Pismem z 16 lipca 2018 r. Odwołujący się zawiadomił Dyrektora WBE we Wrocławiu o otrzymaniu powyższego pisma Prezydenta RP oraz o zamiarze pobierania uposażenia sędziego NSA w stanie spoczynku, jednocześnie informując, że obowiązki służbowe pełnił do 10 lipca 2018 r.

Prezes WSA w [...] poinformował organ rentowy, że Z. W., zgodnie z zawiadomieniem Prezydenta RP przeszedł w stan spoczynku z dniem 4 lipca 2018 r., a WSA w [...] wypłaca mu uposażenie sędziego NSA w stanie spoczynku. Powyższe zostało powtórzone w piśmie Prezesa WSA w [...] z 25 września 2018 r.

Wojskowe Biuro Emerytalne we Wrocławiu decyzją z dnia 30 lipca 2018 r. stwierdziło brak prawa Z. W. do wypłaty emerytury wojskowej od 4 lipca 2018 r. oraz wstrzymało wypłatę świadczenia od 1 sierpnia 2018 r. Decyzją z dnia 6 sierpnia 2018 r. wojskowy organ rentowy stwierdził, że w okresie od 4 lipca 2018 r. do 31 lipca 2018 r. Z. W. pobrał nienależnie świadczenie wojskowe w kwocie 7.564,66 zł brutto i zobowiązał go do zwrotu świadczenia.

Przechodząc do rozważań prawnych, Sąd drugiej instancji przypomniał, że w razie zbiegu prawa do świadczeń zastosowanie znajduje przepis art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, zgodnie z którym, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Powołany przepis przyjmuje ogólną regułę, zgodnie z którą można pobierać tylko jedno świadczenie ze środków publicznych i pozostawia zainteresowanemu wybór świadczenia wojskowego lub innego świadczenia przysługującego na podstawie

odrębnych przepisów. Zasada pobierania tylko jednego świadczenia nie obowiązuje jedynie w odniesieniu do żołnierzy, którzy wstąpili do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. Wypłatę emerytury lub renty albo dodatków, zasiłków i świadczeń pieniężnych, o których mowa w art. 25 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, wstrzymuje się, jeżeli okaże się, że wskutek zbiegu prawa do świadczeń osobie uprawnionej przysługuje świadczenie wyższe lub przez nią wybrane (art. 44 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że wojskowy organ rentowy nie jest odpowiedzialny za decyzję wydaną przez Prezydenta RP, mocą której wnioskodawca został przeniesiony w stan spoczynku z dniem 4 lipca 2018 r. a nie z dniem 15 lipca 2018 r., tj. z chwilą ukończenia 72 lat życia (11 dni wcześniej). Skoro decyzja taka została wydana i wnioskodawca istotnie pozostaje w stanie spoczynku oraz pobiera uposażenie sędziego w stanie spoczynku od 4 lipca 2018 r., to z tym dniem (czyli od 4 lipca 2018 r.) utracił prawo do pobierania dwóch świadczeń, zachowując prawo do jednego - wyższego świadczenia - czyli świadczenia w stanie spoczynku. Tymczasem odwołujący się pobrał w lipcu 2018 r. dwa świadczenia (emeryturę wojskową oraz uposażenie sędziego w stanie spoczynku) za okres od 4 do 31 lipca 2018 r., co stało w sprzeczności z ogólną regułą, że można pobierać tylko jedno świadczenie ze środków publicznych. Skoro wnioskodawca uprawniony do emerytury żołnierza zawodowego pobiera od 4 lipca 2018 r. uposażenie sędziego w stanie spoczynku, to od tego dnia zachowuje prawo do wypłaty jednego, wybranego przez siebie świadczenia. Pobrana za okres od 4 do 31 lipca 2018 r. emerytura żołnierza zawodowego jest świadczeniem nienależnym.

System zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych zawiera podstawę prawną zwrotu świadczenia w art. 48 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, który stanowi, że osoby, które pobierały świadczenia pieniężne, mimo istnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo ograniczenie ich wysokości, są obowiązane do zwrotu nienależnych im świadczeń, jeżeli były pouczone w formie pisemnej przez organ emerytalny o obowiązku zawiadomienia o tych okolicznościach. Przepis reguluje sytuację pobrania świadczenia, które nie należało się danej osobie, gdyż zachodziły po jej stronie okoliczności powodujące ustanie

lub zawieszenie prawa do świadczenia lub ograniczenie jego wysokości. Pobrane świadczenie będzie świadczeniem nienależnie pobranym, tj. takim, które należy zwrócić, o ile świadczeniobiorca był pouczoney przez organ emerytalny o okolicznościach, w których świadczenie się nie należy (pouczenie znajduje się na odwrócie każdej decyzji).

Sąd odwoławczy zwrócił uwagę, że ubezpieczony nie kwestionował, iż otrzymał pouczenie, o którym mowa w art. 48 ust. 1 ustawy. W konsekwencji tego, od dnia 4 lipca 2018 r. pobierane przez odwołującego się wojskowe świadczenie emerytalne było nienależne i jako takie podlegało obowiązkowi zwrotu.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołujący się zaskarżając orzeczenie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w całości, w podstawach skargi podniósł zarzut naruszenie przepisów prawa materialnego: 1) art. 7 w związku z art. 38 oraz w związku z art. 32 ust. 6, art. 39a i art. 39b ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach prawo do jednego z tychże świadczeń ustaje, a co za tym idzie - uprawniony traci prawo do emerytury wojskowej z dniem przejścia w stan spoczynku; 2) art. 32 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, przez jego nieuzasadnione zastosowanie w przedmiotowej sprawie; 3) art. 44 ust. 1 punkt 2 lit. a) i art. 44 ust. 2 oraz art. 48 ust. 1 w związku z art. 7 w związku z art. 38 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach pobrane świadczenie staje się nienależne z dniem powstania zbiegu, mimo iż przepis art. 44 ust. 2 pkt 1 wskazuje wprost, że wypłatę świadczeń pieniężnych wstrzymuje się, poczynając od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym wojskowy organ emerytalny wydał decyzję w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, pkt 2 lit a i c oraz pkt 3, zaś art. 48 ust. 1 ustawy wśród okoliczności powodujących obowiązek zwrotu świadczenia jako nienależnie

pobranego nie wymienia sytuacji wstrzymania wypłaty świadczenia, albowiem reguluje to szczegółowo przepis art. 44 ust. 2 pkt 1 ustawy; 4) art. 44 ust. 2 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, przez jego niezastosowanie mimo zaistnienia opisanych w nim przesłanek jego stosowania, a w konsekwencji - naruszenie art. 48 ust. 1 ustawy, przez jego nieuzasadnione zastosowanie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy oraz obciążenie strony pozwanej kosztami sądowymi za obydwie instancje, a także o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, albo o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi a skargę kasacyjną organ emerytalny wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem uzasadnione są zarzuty naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Analizę prawidłowości zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia wypada rozpocząć od przytoczenia treści art. 12 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, zgodnie z którym emerytura wojskowa przysługuje żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej, który w dniu zwolnienia z tej służby posiada 15 lat służby wojskowej w Wojsku Polskim, z zastrzeżeniem art. 12a, z wyjątkiem żołnierza, który ma ustalone prawo do emerytury określonej w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obliczonej

z uwzględnieniem okresów służby wojskowej w Wojsku Polskim i okresów równorzędnych ze służbą. Z mocy art. 31 ustawy, prawo do zaopatrzenia emerytalnego i wysokość świadczeń pieniężnych z tytułu tego zaopatrzenia ustala w formie decyzji wojskowy organ emerytalny, a decyzję tę doręcza się zainteresowanemu na piśmie wraz z uzasadnieniem oraz pouczeniem.

W rozpoznawanej sprawie Z. W., urodzony 15 lipca 1946 r., legitymując się wymaganym 15 letnim stażem służby wojskowej w Wojsku Polskim, został zwolniony z zawodowej służby wojskowej z dniem 30 września 1996 r. i przeniesiony do rezerwy. Spełniając zatem pozytywne kryteria kwalifikacyjne prawa do emerytury wojskowej, o jakich mowa w art. 12 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i przy braku negatywnych przesłanek wymienionych w tym przepisie, odwołujący się nabył prawo do przedmiotowego świadczenia od 1 października 1996 r. Prawo to zostało ustalone decyzją Wojskowego Biura Emerytalnego we Wrocławiu z dnia 13 listopada 1996 r., przy czym wypłatę świadczenia zawieszono do 30 września 1997 r. (to jest na czas pobierania przez wnioskodawcę uposażenia przysługującego mu po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej) i podjęto od 1 października 1997 r. Bezspornym jest, że Z. W. był w latach 1996-2018 sędzią Naczelnego Sądu Administracyjnego, orzekającym ostatnio w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w [...] W dniu 29 grudnia 2015 r. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego w [...] przyjął od odwołującego się oświadczenie woli odnośnie do dalszego zajmowania stanowiska sędziowskiego do ukończenia 72 lat życia, a Kolegium Naczelnego Sądu Administracyjnego uznając, że zgodna na zajmowanie stanowiska sędziego do ukończenia tegoż wieku jest prawem nabytym sędziego, ustaliło datę przejścia skarżącego w stan spoczynku na dzień 15 lipca 2018 r. Tymczasem w piśmie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej określono moment przejścia odwołującego się w stan spoczynku na dzień 4 lipca 2018 r. i od tej daty skarżący pobiera uposażenie sędziego w stanie spoczynku. W zaistniałej sytuacji, decyzją z dnia 30 lipca 2018 r. Wojskowe Biuro Emerytalne we Wrocławiu stwierdziło brak prawa Z. W. do emerytury wojskowej od 4 lipca 2018 r. i wstrzymało wypłatę świadczenia od 1 sierpnia 2018 r., a decyzją z dnia 6 sierpnia 2018 r. zobowiązano odwołującego

się do zwrotu emerytury za okres od 4 lipca do 31 lipca 2018 r., jako świadczenia nienależnie pobranego.

Mając na uwadze treść zaskarżonych decyzji oraz odwołania od nich, istota niniejszego sporu sprowadza się zatem do tego, czy z chwilą przejścia w stan spoczynku Z. W. utracił prawo do emerytury wojskowej wobec jej zbiegu z realizowanym od tego momentu uposażeniem sędziego w stanie spoczynku, a wypłacona mu za wskazany wyżej okres kwota stanowiła nienależnie pobrane świadczenie, podlegające zwrotowi.

Szukając odpowiedzi na tak postawione pytanie godzi się przypomnieć, że zbieg prawa do świadczeń polega na nabyciu przez osobę praw do więcej niż jednego świadczenia z ubezpieczenia społecznego lub z zaopatrzenia emerytalno-rentowego. Skutki zaistnienia takiej sytuacji określają przepisy ustaw regulujących uprawnienia do tych świadczeń, przewidując rozwiązania polegające na pobieraniu przez osobę uprawnioną więcej niż jednego świadczenia bez ograniczeń, pobierania więcej niż jednego świadczenia z ograniczeniami i pobierania tylko jednego świadczenia.

W polskim prawie zabezpieczenia społecznego obowiązuje zasada prawa do pobierania jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego, zwana też zasadą niekumulacji świadczeń. W systemie powszechnym zasada ta bez wątplenia znajduje potwierdzenie w regulacji art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm., zwana dalej ustawą emerytalną), który stanowi, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, a także w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, to jest żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej,

Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej.

Analogiczne unormowanie znajdziemy też w art. 7 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1626 ze zm.), który przewiduje, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty w nich przewidzianych z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Również w odniesieniu do sędziów szczególny akt prawny, jakim jest ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 217; dalej jako Prawo o ustroju sądów powszechnych) reguluje w podobny sposób przypadki zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury powszechnej. Zgodnie z art. 100 § 6 ustawy, w razie zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury lub renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się wyłącznie uposażenie, z zastrzeżeniem § 7, który dotyczy jednak tylko tego sędziego, który do chwili przejścia w stan spoczynku był zatrudniony na podstawie powołania na stanowisko sędziowskie w niepełnym wymiarze czasu pracy stosownie do art. 62, ale i tu wypłatę uposażenia ogranicza się w taki sposób, aby suma emerytury i uposażenia nie przekraczała wysokości całego uposażenia sędziego w stanie spoczynku, jakie by otrzymywał, gdyby nie został powołany w połowie wymiaru czasu pracy.

Z mocy odesłania zawartego w art. 10 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.) oraz art. 49 § 1 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. - Prawo o ustroju sądów administracyjnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 2492), regulacja art. 100 § 6 Prawa o ustroju

sądów powszechnych ma też zastosowanie do sędziów Sądu Najwyższego oraz sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Opisane wyżej przypadki potwierdzają zatem zasadę niekumulacji świadczeń przysługujących na wypadek spełnienia się ryzyka "starości" w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia.

Na gruncie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych zagadnienie to rozstrzyga art. 7, stanowiąc, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Przepis ten potwierdza zatem ogólną zasadę, że można pobierać tylko jedno świadczenie ze środków publicznych, nawet jeśli prawo wynika z różnych ustaw. Możliwość łączenia świadczeń musi być wyraźnie wskazana. Reguła ta doznaje jednak ustanowionych ustawowo wyjątków, co wynika między innymi z brzmienia art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który to przepis wprowadza odstępstwo od powyższej zasady w odniesieniu do emerytury wojskowej i policyjnej obliczonych bez uwzględniania okresów ubezpieczenia społecznego.

W świetle powołanych unormowań nie ulega wątpliwości, że z chwilą nabycia prawa do uposażenia sędziego w stanie spoczynku Z. W., pobierającemu do tej pory emeryturę wojskową, przysługiwało prawo do wypłaty jednego ze zbiegających się świadczeń: wybranego lub wyższego. Nie oznacza to jednak, że wskutek tego ustało prawo odwołującego się do któregośkolwiek z wymienionych świadczeń. Trzeba bowiem odróżnić ustanie prawa do świadczenia od niemożności jego wypłaty.

Ustanie i zawieszenie prawa do świadczeń oraz zmniejszanie ich wysokości uregulowane zostało w dziale V ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych (art. 38 i nast.). W myśl art. 38 ustawy, prawo do emerytury ustaje, gdy przestanie istnieć którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczeń albo w razie śmierci osoby uprawnionej. Żadna z tych okoliczności nie zaistniała w niniejszej sprawie, stąd decyzja organu emerytalnego stwierdzająca

brak prawa Z. W. do emerytury wojskowej od dnia 4 lipca 2018 r. jest nieprawidłowa.

Ma też rację skarżący, gdy twierdzi, że wypłacona mu za sporny okres emerytura wojskowa nie była świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 48 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Zgodnie z tym przepisem, osoby, które pobierały świadczenia pieniężne mimo istnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo ograniczenie ich wysokości, są obowiązane do zwrotu nienależnych im świadczeń, jeżeli były pouczone w formie pisemnej przez organ rentowy o obowiązku zawiadomienia o tych okolicznościach. Świadczeniem nienależnym w rozumieniu tego przepisu jest zatem świadczenie pobrane mimo istnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia albo ograniczenie jego wysokości i z tego względu podlegające zwrotowi przez osobę, która je pobrała, oczywiście pod warunkiem prawidłowego pouczenia świadczeniobiorcy o owych okolicznościach. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 11 września 2008 r., III UZP 1/08 (OSNP 2008 nr 7-8, poz. 101) Sąd Najwyższy podkreślił, że autonomiczność zaopatrzenia emerytalnego żołnierza zawodowego zwolnionego z zawodowej służby wojskowej wyraża się również w ograniczeniu podstaw zwrotu świadczeń emerytalnych. Nie są one zbudowane na zwykłym dla systemu cywilnego żądaniu zwrotu świadczenia otrzymanego bez podstawy prawnej (art. 405 i nast. k.c.). System zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych podstawę prawną zwrotu świadczenia ujmuje tylko w art. 48 ust. 1 ustawy.

W rozpoznawanej sprawie – jak wskazano wyżej – nie wystąpiły ustawowe przesłanki ustania prawa Z. W. do emerytury wojskowej z uwagi na nabycie przezeń prawa do uposażenia sędziego w stanie spoczynku.

Z kolei przesłanki zawieszenia prawa do emerytury wojskowej określają art. 39a i 39b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, w myśl których prawo to ulega zawieszeniu ex lege w razie ponownego powołania emeryta do zawodowej służby wojskowej albo przyjęcia do innej służby "mundurowej" oraz może ulec zawieszeniu na wniosek emeryta. Powstanie sytuacji, w której dochodzi

do zbiegu prawa do świadczeń, nie leży w sferze tych przepisów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13, LEX nr 1394110).

Wreszcie zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, wypłatę emerytury wstrzymuje się, między innymi, jeżeli powstaną okoliczności uzasadniające zawieszenie prawa do świadczenia lub ustanie tego prawa (pkt 1) oraz gdy okaże się, że wskutek zbiegu prawa do świadczeń osobie uprawnionej przysługuje świadczenie wyższe lub przez nią wybrane (pkt 2 lit. a). wstrzymanie wypłaty następuje zaś poczynając od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym wojskowy organ emerytalny wydał decyzję w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, pkt 2 lit. a i c oraz pkt 3.

Jak zauważył Sąd Najwyższy we wspomnianym wyroku z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13, sytuacje opisane w art. 44 ust. 1 pkt 1 oraz pkt 2 lit. a są odmienne, gdyż ustanie prawa do świadczenia lub zawieszenie tego prawa jest czym innym niż sposób realizacji jednego świadczenia w sytuacji, w której istnieje prawo do dwóch świadczeń za ten sam okres, a ubezpieczony wybiera świadczenie inne niż to, które zostało już wypłacone. W konsekwencji świadczenie wypłacone w takich okolicznościach nie stanowi świadczenia pobranego nienależnie w rozumieniu art. 48 ust. 1 ustawy. Ponieważ ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych nie normuje kwestii wypłaty pozostających w zbiegu świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego i ubezpieczenia społecznego (art. 41 i nast. regulują wyłącznie wypłatę świadczeń przewidzianych w tej ustawie), przeto - przez jej art. 11 - podlega ona rozstrzygnięciu zgodnie z regułami przewidzianymi w art. 98 ustawy emerytalnej. W myśl ust. 1 tego artykułu, wstrzymanie wypłaty jednego ze świadczeń, o których mowa w art. 95 (a więc także emerytury wojskowej, o której stanowi art. 95 ust. 2), następuje od dnia, od którego przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego. Przepis ten jest samoistną podstawą wstrzymania wypłaty pobieranego świadczenia poczynając od dnia podjęcia wypłaty świadczenia korzystniejszego lub wybranego, dopóki zainteresowany - przez złożenie stosownego wniosku - nie dokona wyboru innego świadczenia pozostającego w zbiegu. Sposób rozliczenia kwot świadczeń wypłaconych za okres, za który przysługiwało prawo do świadczenia wyższego lub wybranego, określa art. 98

ust. 3 ustawy emerytalnej, który pobranego w tych okolicznościach świadczenia nie uznaje za nienależne (nie czyni tego również art. 138 ust. 2 tej ustawy, podobnie jak art. 48 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych) i stąd nie stanowi odrębnej podstawy do żądania jego zwrotu od zainteresowanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2008 r., I UK 73/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 102).

Zaskarżony wyrok pozostaje zatem w sprzeczności z zaprezentowaną wyżej wykładnią powołanych przepisów. Wobec zasadności zarzutów kasacyjnych, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.